LA GLOBALITZACIÓ I ANDORRA 37a DIADA ANDORRANA A L'UCE: 135-139 (2025)
SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES, ANDORRA
DOI: 10.2436/15.8060.37.20 ISBN: 978-99920-61-77-0

Societat Andorrana de Ciències

Obertura i progrés o aïllament i conservadurisme

Marc MAGALLON i FONT

Fa unes setmanes vaig rebre un correu de la Societat Andorrana de Ciències (SAC) que em proposava participar, un cop més, a la Diada andorrana de la Universitat Catalana d'Estiu. Aquest cop, la 37a Diada i a la 56a Universitat Catalana d'Estiu.

La temàtica per a aquesta edició és *La globalització i Andorra*. Malgrat no poder ser en persona a Prada de Conflent el dia que s'ha proposat per la ponència, sense cap mena de dubte he optat per acceptar la proposta i fer una participació no presencial per a la SAC, que correspon a les meves obligacions com a Conseller general i, alhora, membre de la Comissió de Política Territorial.

Cada any, el tema que s'hi tracta és força interessant i d'actualitat. Aquesta edició, però, i a les portes d'una consulta per ratificar o no la proposta d'acord amb la Unió Europea, penso que la temàtica és més pertinent que mai.

Efectivament, des que jo tinc seny, sento que Andorra s'ha de diversificar i que no és possible seguir sent dependents pràcticament i únicament del turisme, el comerç i la banca, que han estat els eixos del progrés econòmic i demogràfic del nostre país en els darrers decennis.

La malaurada pandèmia de la covid-19, el 2020, ens va mostrar que amb les dues fronteres tancades el nostre model de negoci actual no te raó de ser i en pocs mesos podem quedar reduïts a no-res.

Un ràpid repàs de la nostra llarga història. Amb l'entrada a l'edat moderna, l'economia andorrana combina, agricultura, ramaderia, indústria artesana, metal·lúrgia i apareix el comerç amb un nouvingut de les amèriques: el tabac. Aquesta mateixa activitat econòmica fa que la població augmenti. La manca de fiscalització de l'època fa que productes com el tabac comencin a produir-se i vendre's amb força i el contraban, degut al diferencial fiscal amb els nostres dos veïns, apareix amb força i contribueix en l'enriquiment i gran profit de diverses famílies andorranes. La indústria artesana i metal·lúrgica arriba al seu zenit.

Amb l'arribada de la revolució industrial, després de diversos segles amb un mateix model d'economia, Andorra no s'adapta i segueix amb el mateix model econòmic, a la inversa de

molts dels països europeus propers per als quals la revolució industrial representa un espectacular desenvolupament econòmic i demogràfic de llurs societats. Per a Andorra, la no-adaptació representa la ruïna. Les abans pròsperes fargues van tancant progressivament de forma irremeiable davant la creixent industria veïna, amb grans centres de negoci, catalans i francesos.

Aquesta decadència i degradació econòmica és la gran impulsora de la *nova reforma*, els responsables de la qual, gent benestant que havien fet fortuna amb la indústria de l'època però que no tenien dret a vot, van decidir impulsar com a moviment reformista i veient com l'economia del país tocava fons sense que els governants de l'època fossin capaços de fer front al temporal econòmic.

Ben entrats els anys 1800 i ja amb el model econòmic dels darrers segles esgotat, s'intenta transformar Andorra en un model relativament proper i que triomfa en aquell moment. El model Mònaco és l'escollit i el que es voldria plasmar a Andorra. Un Mònaco al centre dels Pirineus.

La situació de crisi econòmica a la segona meitat del segle XIX fomenta la iniciativa de trobar noves fonts de riquesa per al país. Tancament definitiu de fargues, entrebancs dels governs veïns al comerç transfronterer deguts sobretot a la manca de fiscalitat a Andorra; quedava només dempeus el sector agrícola i ramader. Una bona part de la societat andorrana, impulsada sobretot per aquells empresaris que van veure com els seus negocis feien fallida, anhelen un sentiment de modernització i veuen amb la instauració i l'obertura de cases de joc un possible niu de negoci que podria fer ressorgir Andorra de la seva profunda crisi.

La possible concessió de llicències d'explotació de cases de joc podria fer possible l'arribada de capital per a la construcció de carreteres d'accés des dels estats veïns, així com el desitjat ferrocarril, que serien la contraprestació de les llavors preuades llicències de joc.

És clar que aquest intent de modernització, tot i la profunda crisi econòmica regnant, va ser, podríem dir, difícil sinó impossible d'instaurar, ja sigui per diverses raons: la negativa dels Coprínceps, l'incompliment dels concessionaris abans ja d'iniciar projectes... Aquests diversos i infructuosos intents durant gairebé dos decennis condueixen a un desenllaç d'enfrontament entre la societat civil i el Consell. L'obertura al cap d'uns anys dels dos primers hotels balnearis a les Escaldes, juntament amb l'arribada del telègraf o la construcció d'un camí carreter fins al poble de Soldeu faran a poc a poc desistir els progressistes de seguir reivindicant les cases de joc i tornaran a pacificar els ànims de la població.

El negoci dels balnearis, amb la creixent demanda dels productes saludables vinculats a les aigües termals sulfuroses, donaran uns anys d'esplendor a la maltreta economia Andorrana.

No serà fins entrat el segon quart de segle del segle XX que les desitjades infraestructures viàries, anhelades des de fa anys i que volien veure la llum a través de les concessions de les cases de joc que mai fins llavors van acabar de reeixir, finalment i gràcies a la societat Fhasa, encarregada d'explotar la força hidroelèctrica del país, seran una realitat. Andorra s'obre al món a través de les seves noves carreteres, que ens uneixen als estats veïns de França i Espanya. Element cabdal per a l'obertura econòmica de les nostres valls pirinenques. Efectivament, les infraestructures creades per Fhasa van fer en part possible que uns apassionats de l'esquí que ja coneixien món, com a resultat dels Jocs d'hivern d'Oslo 1952, se'ls posés entre cella i cella muntar un negoci relacionat amb l'esquí al pas fronterer del Pas

de la Casa. Cal recordar que, fins aleshores, l'activitat econòmica a Andorra es paralitzava els mesos d'hivern i que el comerç, l'hostaleria i l'agricultura tancaven portes fins la temporada següent. Difícilment en aquells temps hom podia imaginar-se que el que fins llavors era la temporada baixa o més que baixa, passaria a ser al cap d'unes dècades tot el contrari i el dur hivern andorrà esdevindria la temporada alta i més que alta en el sí del nostre territori.

S'evidencia que un acte disruptiu com el dels emprenedors sovint tractats com a astronautes en aquells temps i per als quals ben pocs apostaven pel seu negoci i la seva visió, va fer possible un canvi de negoci i de paradigma en l'economia andorrana. Des de sempre que les institucions andorranes han pecat de prudència, ja sigui per bo o per no tan bo, però el fet que els mandataris del Comú d'Encamp de l'època donessin suport a aquella iniciativa agosarada i permetessin als impulsors tirar endavant llur projecte amb un preu de concessió de terrenys inicial molt baix per permetre l'arrencada del negoci, tot plegat va fer que el primer teleesquí del Pas de la Casa fos un èxit, s'acabés transformant en l'estació d'esquí més important del sud d'Europa i Andorra, en un domini esquiable dins el Top 20 mundial.

Actualment, ens trobem en un nou moment crític, en què el model actual econòmic, molt pròsper els darrers 60 anys i que ha fet que Andorra progressés moltíssim, tant pel que fa la seva economia com per la seva demografia, sembla que s'està esgotant. Podríem dir que mor d'èxit. Els pròspers hiverns nevats i on l'or blanc fa girar la nostra economia, a poc a poc, amb el canvi climàtic degut a la industrialització massiva i el consumisme compulsiu, fan que el futur de les nostres estacions d'esquí i els nostres camps de neu vegin un futur incert. La manca de precipitacions i l'alça de la temperatura mitjana anyal posen en entredit els actuals peus de pista i motor de la nostra economia. Cada vegada haurem d'anar a buscar l'essència del nostre guanya pa més amunt, cosa que farà reduir considerablement el domini esquiable.

Com moltes altres vegades ens haurem de reinventar. Tenint, però, els exemples dels nostres antecessors –amb llur excessiva prudència sovint, al meu entendre, tot i que amb el temps es ben fàcil jutjar accions passades–, caldrà ser valents, ambiciosos i un xic il·luminats, com altres antecessors nostres varen fer al seu dia per ser capaços d'anticipar la caiguda a les profundes tenebres econòmiques i ser capaços d'obrir-nos pas a nous models econòmics, que siguin sostenibles i respectuosos amb el territori.

Les nostres picabaralles polítiques internes no haurien de ser un fre per aturar tots aquells projectes de futur, d'obertura de finestres econòmiques de totes aquelles activitats fins ara inexistents i que poden generar un important valor afegit per al nostre país, diversificant la nostra economia i aportant seguretat perquè, passi el que passi, la pèrdua d'una pota del model econòmic pugui veure's recolzada per l'efervescència d'un altre negoci també present al país.

No podem permetre'ns perdre oportunitats úniques com la instauració de tecnològiques punteres, que sense dubte serien pols d'atracció per a altres negocis similars o dependents d'aquest negoci mare.

Projectes com ara el de Grífols, que pretenia instal·lar un centre capdavanter d'investigació immunològica al nostre país –oportunitat única d'obrir nous fronts de negoci econòmics per diversificar la nostra economia– i se'n va anar en orris per les pugnes polítiques internes.

Davant d'oportunitats d'aquest calibre, hauríem de fer front comú, no utilitzar-ho com a arma de rèdit polític i remar tots en el mateix sentit pel bé de la nostra economia.
Altres oportunitats úniques d'obrir-nos noves possibilitats i perspectives futures fent part d'un mercat únic europeu on se'ns obren innombrables possibilitats de negoci tampoc no les hauríem de descartar. És ben cert que per als negocis actuals oberts que funcionen, tal com funcionaven a ple rendiment les fargues a Andorra al segle XVIII i principis del XIX, es fa difícil acceptar el canvi de model o bé l'arribada d'una possible ferotge competència. Ens n'hauríem d'adonar que fent part del mercat únic, decantant-nos i adaptant-nos a les noves tecnologies i digitalització, a tota la normativa europea, la dels països que ens envolten, no podem quedar-nos-en al marge i és sense dubte la nostra gran oportunitat per diversificar-nos. Ens agradi o no, el nostre territori està envoltat per la gran Europa, i en fem part. No hauríem de fer com el poblat gal d'Astèrix, que pretenia quedar-se al marge de l'imperi Romà.
Vaja, sí que podríem si aquesta fos la nostra voluntat, i deixar-ho estar per a més endavant. El tren, però, passa una vegada i si el deixes escapar o el perds, ja no saps quan tornarà a passar. El 1866 vam deixar passar el negoci de les cases de joc, efervescent en aquell moment i com hem recordat va dur forts enfrontaments en el si de la societat andorrana. 150 anys més tard, allò que llavors era negoci, ha vist finalment la llum a Andorra. El tren es va escapar el 1866 i ha tornat a passar al cap de 150 anys, però ja no en les mateixes condicions ni perspectives de futur ni de generador de riquesa. Tant de bo, però, sigui pròsper i beneficiós per a Andorra.
Deixarem escapar ara també el tren europeu a les portes del referèndum per referendar l'acord?
Com a anècdota i gràcies a la meva participació com a Conseller general en el si de delegacions parlamentàries internacionals, voldria transmetre la xerrada que vaig tenir amb un diputat federal suís, membre de les comissions d'Afers Exteriors i membre de la comissió AELE prop del Parlament Europeu, en la qual m'expressava, més de trenta anys després d'haver dit 'no' en un referèndum popular sobre l'adhesió de Suïssa a l'EEE, l'espai econòmic europeu –el 50,3% de la població suïssa que va participar en el referèndum va dir que no a l'adhesió–, que al seu entendre va ser l'error més gran de la ciutadania suïssa els darrers decennis. Efectivament, com a membres de l'EFTA, es van erigir en els principals negociadors prop de la UE per signar l'Acord d'associació que els permetria formar part de l'espai econòmic europeu i del mercat interior únic. Set anys de dures negociacions en què van negociar de la mà de Noruega, Liechtenstein, Islàndia, Àustria, Suècia i Finlàndia, i que el 1992 els principals negociadors de Suïssa van decidir de no entrar a l'EEE després d'haver negociat durament la seva incorporació. Altres països es van aprofitar de les dures negociacions suïsses i alguns més tard van esdevenir estats membres de la UE i altres, com ara els tres que en formen part, Liechtenstein, Islàndia i Noruega, estan ben satisfets de ser-hi. Per contra, la majoria de suïssos, igual que el diputat interlocutor meu, pensen sincerament que van cometre un gran error el 1992 de dir no a l'EEE, que vindria a ser un acord tipus similar a la nostra proposta d'acord que tenim actualment damunt la taula. Creien, els que van dir 'no', que amb els nombrosos acords bilaterals que tenien signats podien anar tirant amb l'*status quo* vigent. Ara veuen, però, que el monstre europeu no té pietat i que els devora poc a poc i dia a dia. Com nosaltres, estan envoltats d'estats membres de la UE i el seu territori,

sense accés al mar, està al bell mig d'Europa. Es veuen petits i impotents i a mercè de la voluntat europea. Van optar per ser un estat tercer i la realitat ha estat que la majoria se'n penedeixen profundament.
Espero i desitjo, nosaltres andorrans, que d'aquí a 30 anys no ens penedim de la cabdal decisió que haurem d'agafar per referendar l'acord d'associació amb la UE properament. Seria una llàstima, sobretot per a les nostres generacions futures, que aquest cop també se'ns escapi el tren.

Marc Magallon i Font,
Conseller general i membre de la Comissió Legislativa de Política Exterior